

НЕВІДОМІ ТА ЗАБУТІ ПЕРЕКЛАДИ О. ЛУЦЬКОГО З ЧЕСЬКОЇ МОДЕРНОЇ ПОЕЗІЇ

Один із провідних українських перекладачів кінця ХХ ст. Володимир Лучук (1934–1992) у своєму виступі на конференції “Молода Муза” і літературний процес кінця ХІХ–початку ХХ століття в Україні і Європі” (Львів, 1992) слушно зауважив, що “серед проблем поетичного перекладу в Україні нагальною є вивчення молодомузівського доробку”¹. І справді, внесок молодомузівців – Б.Лепкого, О.Луцького, В.Пачовського, М.Яцкова та інших – у теорію та практику перекладу в Україні значний і за обсягом, і за художнім та громадсько-культурним значенням.

Перекладами, зокрема зі слов'янських літератур, плідно займався молодомузівець Остап Луцький (1883–1941). Ці переклади періодично з'являлися у пресі². Тривалий час ім'я цього поета, організатора літературного життя в Україні, громадсько-політичного діяча було майже не відоме читацькому загалу. З мотивів політичного характеру О.Луцький був заарештований і загинув у концтаборі біля Котласу (Архангельська область, Росія). Але останнім часом з'явилися публікації (у тому числі в довідкових виданнях), в яких відзначаються його заслуги перед українською літературою та на ниві громадського та культурного життя.³ Правда, і в цих публікаціях лише принагідно згадується перекладацька діяльність О.Луцького, а відсутність бібліографії творів поета й окремих розвідок про цю сторону його творчості не дають змоги належно оцінити внесок О.Луцького в розвиток перекладацького мистецтва в Україні. Значна частина літературної спадщини О.Луцького (в тому числі переклади з чужих літератур) розпорошена по сторінках українських, польських, чеських періодичних видань першої чверті ХХ ст. і тому малодоступна читачам. Більшість перекладів поета так і залишилася в рукописах і зберігається у різних архівах (у тому числі закордонних). Як слушно зауважив Ф.Погребенник, “художня спадщина О.Луцького (поезія, переклади, літературна критика, епістолярій) комплексно не вивчена і окремим виданням не опублікована”⁴.

Нещодавно у Вроцлавському архіві (Польща) виявлено рукописну збірку перекладів О.Луцького з зарубіжної поезії (в тому числі з чеської), яку автор назвав символічно “*Ex libris*”. В цьому ж архіві, судячи з каталогу, який вийшов до відкриття 2004 р. у м. Торунь виставки україністичних архівних матеріалів з фондів Вроцлавського *Zakładu Narodowego im. Ossolińskich*, крім згаданої збірки перекладів О.Луцького, містяться й інші документи, які стосуються життя поета⁵.

¹ Лучук В. Остап Луцький – перекладач чеської поезії // “Молода Муза” і літературний процес кінця ХІХ–початку ХХ століття в Україні і Європі.” Львів, 1992. С.54

² Див., напр., бібліографічний довідник: Чужоземне письменство на сторінках західноукраїнської періодики (1914–1939) Львів, 2003 та ін.

³ Льницький М. Від “Молодої Музи” до “Празької школи”. Львів, 1995; “Молода Муза” і літературний процес кінця ХІХ–початку ХХ століття в Україні і Європі.” Львів, 1992.; Енциклопедія українознавства. Т.4, Львів, 1994; *Качор А.* Остап Луцький (пам'яті визначного громадського діяча). Вінніпег, 1952. *Луцький Ю.* На перехресті. Луцьк, 1999; Современная украинская энциклопедия. Т.8. Харків, 2004; *Геник-Березовська З.* Грані культури. Київ, 2000; *Карманський П.* Українська богема. Львів, 1996; *Погребенник Ф.* О.Луцький // УЛІЕ. Т.3. Київ, 1995. С.242 та ін.

⁴ Молода Муза” і літературний процес кінця ХІХ–початку ХХ століття в Україні і Європі. Львів, 1992. С.47.

⁵ *Tamów – siedziba władz Ukrainiejszej Republiki Ludowej...* Wystawa. Tamów, 2003. У фондах: 22/53/8. та 22/53/14 Вроцлавського архіву зафіксована рукописна збірка перекладів О.Луцького “*Ex libris*” з датою 1920–1921рр.

Ініціатором відкриття цієї виставки був український дипломат і вчений-славист О. Медовніков. Саме він звернув увагу на рукописну збірку О. Луцького, зробив копії сторінок, де рукою останнього записані переклади з творів чеських поетів, а також разом з авторами цієї вступної статті взяв активну участь у підготовці до друку даної публікації.

Постає питання, чому О. Луцького зацікавила чеська поезія, зокрема творчість Я. Врхліцького, О. Бржезіни, Й. С. Махара, вірші яких він неодноразово перекладав? З біографії О. Луцького відомо, що він студіював, як зауважив П. Ляшкевич, в університетах двох “столиць модернізму” – у Празі і Кракові⁶. У Празі поет не лише опановував чеську мову, а й активно знайомився з чеською літературою, зокрема з поезією рубежу XIX–XX ст., яка в той час розвивалася надзвичайно плідно в широкому контексті європейських літературних течій як реалістичного, так і модерністичного напрямів. Найбільш помітними постатями в чеській поезії тоді були сучасники О. Луцького – Я. Врхліцький (1853–1912), Й. С. Махар (1864–1942), О. Бржезіна (1868–1929), поетичні збірки яких користувалися великою популярністю у чеського читацького загалу. Цих поетів, різних за своїми естетичними уподобаннями і стилем, об’єднували пошуки нових форм і стилістичних засобів у вираженні поетичним словом загальнолюдських ідеалів і прагнень, любов до рідного краю, свосвідність поетичної мови, тонкий психологізм та висока художня майстерність у змалюванні почуттів ліричного героя, який часто виступав у їхніх творах як “дитя скорби і туги.” Всі три чеських поети, твори яких перекладав О. Луцький, були, кожний по-своєму, “суголосні його власним мистецьким засадам, особистим настроям”, – справедливо підкреслив В. Лучук⁷.

О. Бржезіна⁸ був близький О. Луцькому за духом своїми неповторними віршами-візіями, які стали вершиною чеського символізму. Бржезіна – член відомої своїми плідними пошуками в царині естетики та тематики тогочасної європейської поезії “Чеської Модерни”, одним із фундаторів якої був Й. С. Махар. А творчість Я. Врхліцького зацікавила українського поета-перекладача новаторським підходом до поетичного слова і широтою загальнолюдської проблематики.

Перекладаючи чеські поетичні твори (Й. С. Махара⁹, А. Черного, О. Бржезіни, Ї. Волькера та ін.), О. Луцький доволі активно співпрацював з чеською пресою (“Slovanský přehled” з 1902 р., “Ženský obzor” у той же період та ін.). Статті О. Луцького, надруковані у чеських періодичних виданнях (про О. Кобилянську, Лесю Українку, Б. Лепкого та ін.), сприяли популяризації української літератури в Чехії ще на початку XX ст. Разом з тим, публікації О. Луцького в українських газетах і журналах (наприклад, його “Дописи з Праги”¹⁰ у газеті “Діло” за 1902 р.) інформували українську громадськість про культурне життя Чехії.

Таким чином, О. Луцький, як і інші члени “Молодої Музи”, були, за висловом М. Ільницького, творцями й учасниками української ланки “в системі взаємодії різних течій літературного руху кінця XIX–початку XX ст., фрагментом загальноєвропейської панорами, бо ідеї модернізму приходили на Україну різними шляхами”¹¹.

Переклади з чеської поезії, що увійшли до рукописної збірки О. Луцького “Ex Libris”, цінні, насамперед тим, що вони містять (крім деяких віршів Й. С. Махара) твори

⁶ “Молода Муза” і літературний процес кінця XIX–початку XX століття в Україні і Європі.” Львів, 1992. С. 49.

⁷ Лучук В. Остап Луцький – перекладач чеської поезії. С. 51.

⁸ О. Луцький у згаданій рукописній збірці неточно передає написання прізвища чеського поета: Бжезіна замість Бржезіна.

⁹ Франко відзначив переклади О. Луцького з Й. С. Махара (див. Зв’язки І. Франка з чехами і словаками. Братіслава, 1957. С. 335).

¹⁰ Лучук В. Остап Луцький – перекладач чеської поезії. С. 55.

¹¹ Ільницький М. Від “Молодої Музи” до “Празької школи”. Львів, 1995. С. 14.

чеських авторів, які ніколи не перекладалися українською мовою. Треба відзначити метафоричність, а іноді і складність символіки поетичної мови чеських поетів (особливо О.Бржезіни), переклад яких вимагав від перекладача не лише доброго знання мови оригіналу, а й особливої майстерності у передачі думок, образів, нарешті, глибинного змісту поетичного твору. Переклади О.Луцького свідчать про те, що в його особі “ми мали непересічного майстра поетичного перекладу”¹².

У збірку “Ex Libris” О.Луцький вмістив переклади чотирьох поезій О.Бржезіни, які відповідали його мистецьким засадам і поетичним смакам: “Відповідь”, “Хвилі слави я мав...”¹³, “Свят-вечір” (підзаголовок “Віглілі”), “Час”. Тематика віршів різноманітна, але вона яскраво віддзеркалює неспокійний світ ліричного героя, в якому часто-густо вгадується суперечливе світосприйняття самого автора. Переклади з достатньою точністю передають не лише складність і символічну зашифрованість поетичних візій О.Бржезіни, а й неповторність та оригінальність поетичного стилю і складну метафоричність поетичного мислення. Два вірші з рукописної добірки “Ex Libris” (“Свят-вечір” і “Час”) так і не були надруковані¹⁴.

Вірші Я.Врхліцького “Згадка” та “Анурадгапура”, що ввійшли до “Ex Libris”, були надруковані в “Українському вістнику” у 1921 р. (№ 79). Це – шедеври лірики визначного чеського поета, які передають його роздуми над людськими почуттями. Включення їх до рукописного збірника можна пояснити тим, що перекладач вважав свої переклади вдалими і хотів опублікувати їх у новій збірці.

До поезії Й.С.Махара О.Луцький звертався неодноразово. Так, у 1921 р. був опублікований його переклад сатиричного вірша чеського поета “Як жити?”¹⁵. Він був також уміщений у рукописній збірці “Ex Libris”. Деякі рукописні переклади поезій Й.С.Махара, здійснені О. Луцьким, зберігаються в архівах¹⁶.

До книг “Ex Libris” ввійшли нові переклади двох віршів Й.С.Махара з поетичної збірки “Мандрівка до Криму” (“Výlet na Krym, 1900”), а саме з циклу, присвяченого враженням поета від баченого ним по дорозі через Галичину до Одеси і Криму. “Галицькі” вірші Й.С.Махара¹⁷ – це протест поета проти національного і соціального гноблення простого люду. Для читачів ці вірші цікаві ще й тим, що, крім О.Луцького, їх перекладали також І.Франко і М.Драй-Хмара. Вірш “Jak starých odraných slípek řad” переклали всі три українські поети.

Навіть поверхове ознайомлення з перекладами свідчить про те, що кожен перекладач вніс щось своє в інтерпретацію Махарового циклу. Це ілюструють уже заголовки: “Літом через Галичину” – у І.Франка, “У Галичині” – у М.Драй-Хмари і “Потягом через Галичину” – у О.Луцького (в оригіналі у Махара цикл має назву “Letem přes Halič”, дослівно – “Поспіхом через Галичину”). Це стосується і назв окремих віршів циклу, відсутніх у Махара.

Завдяки рукописній збірці О.Луцького “Ex Libris”, дослідник має можливість зазирнути у творчу лабораторію перекладача, відчутти, як ретельно і вимогливо він працював

¹² Лучук В. Остап Луцький – перекладач чеської поезії. С.55.

¹³ Надрукований у “Життя і мистецтво”..1920, № 6/8. С. 172–173.

¹⁴ Див. Чужоземна писемність на сторінках західноукраїнської періодики (1914–1939). Львів, 2003. О.Луцький і пізніше звертався до перекладу поезій О. Бржезіни. Див., напр., “Літературно-науковий вісник”. 1922. Т. 76 (вірш з циклу “Нерон”); “Літературно-науковий вісник”, 1924. Т. 86. С. 97 (вірш “Мати”).

¹⁵ “Український вісник”. 1921. № 71. 22.IV.

¹⁶ В.Лучук стверджує; що в архіві І. Франка зберігається переклад зі зб. Й.С.Махара “Голгофа” (1901) // “Молода Муза” і літературний процес кінця XIX–початку XX століття в Україні і Європі. С.55.

¹⁷ До циклу увійшли вірші: 1. Střízlivá šosácká krajina; 2. Jak starých odraných slípek řad; 3. Čapy jsem v houfech zřel na poli; 4. Po městech hemží se vojáků; 5. Mohyly Kosciuszky viděl jsem; 6. Už temní barvy. Rostou stúny // Machar J.S. Výlet na Krym. Praha, Šimaček. 2. Vyd. S.14–21.

над перекладом, підшукуючи потрібне слово, фрази, образи, які б не лише точно передавали внутрішній стрижень і ритміку оригіналу, а й найголовніше – адекватно відтворювали основну ідею твору.

Безперечно, переклади О.Луцького з модерної чеської поезії є яскравою сторінкою українсько-чеських літературних взаємин, тому кожен знайдений невідомий або забутий переклад, створений визначним майстром, заслуговує і на публікацію, і на ширше ознайомлення української громадськості з вагомим внеском О.Луцького у популяризацію чеської поезії в Україні.

Пропонована увазі читача публікація складається з нових перекладів, вміщених О.Луцьким у його рукописній збірці "Ex Libris", а також нових версій перекладів віршів, які він опублікував у західноукраїнській періодиці у 1920–1921 рр.

Порівняння опублікованих перекладів з редакцією вписаних О.Луцьким у рукописну збірку "Ex Libris" пересвідчило нас у тому, що перекладач часто вносив значні корективи в надрукований раніше текст. Сподіваємося, що публікація як невідомих, так і нових версій опублікованих перекладів віршів чеських поетів допоможе українському читачеві глибше вникнути у творчий процес перекладача, який готував свою збірку до друку.

Опубліковані раніше переклади поезій О.Бржезіни, Й.С.Махара та Я.Врхлицького ніколи не друкувалися в українських антологіях чеської поезії.

Оскільки публікація здійснюється з рукописної збірки, нам, на жаль, через численні корективи і виправлення, зроблені перекладачем, невиразне написання ним слів тощо, не вдалося дешифрувати декілька фрагментів в окремих віршах, що ми позначили в тексті публікації квадратними дужками. В публікації також збережені авторські орфографія, пунктуація і варіанти написання окремих слів.

В.Моторний, А.Моторний, О.Медовніков

Отокар Бжезіна¹⁸

Відповіді

Проклята доля! І в найтужнішим леті до обнови
раби тяготіння землі, – ми топимось у темряві власної крові!
"могутні ви й безсмертні, ваші душі в таємничих принадах
носять в собі сонця вєсни, і безчисельні жнива в виноградах!"
мовчить вселенна, вмірають і гаснуть нам зорі в кривавій заграві,
а нас у пугах, при ватрі в полю збирають вороги лукаві.
"давить вас зброя важка: та прийде бій, настане хвиля чести,
всему живому землі ви маєте волю принести!"
як витязі толочимо ми груди ворога свого,
хоч за любовню тужимо, – не любимо, не любимо нікого.
"тверді як незрілий овоч ви в сяйві містичного літа
дозрієте до слави брацьких обіймів всего світа!"
щастя: сонце сонних видінь, як мрія – кволе,
біль має сотню очий, що не замкнуться ніколи...
"таємним брацтвом ви з мільонами звязані люде
і тільки радість мільйонів вашою радістю буде!"

¹⁸ Тут і далі: транскрипція прізвища автора передана О.Луцьким неточно: замість Бржезіна – Бжезіна.

до пливучих островів несуть нас весла з віддалі,
пливе наш човен, пливуть острови – все далі від нас, все далі...
“манять вас ваші володарські очі зрадливими манами:
острови, що в раю ваших душ зацвили, мигнули перед вами!”¹⁹

Отокар Бжезіна

Хвилі слави я мав...

Хвилі слави я мав, коли вільна душа в маєстаті своїм
над століттями гордо пливе в циклоні прудкім, світлянім, -
розмітує квіти віків і як господар на ниві
в липні життя викохує свіже, багате колосся в полі.

Як горів повен збіжя мій двір, я про велич пожежі співав
і про храм сонних мрій, що сто вежами зір досягав,
а як і цей храм і вітри насміхалися з мене,
без крику терпіння співало і навіть мовчало серце ранене.
Землю прекрасну, якою ніколи не була на протязі віків
у п'ятьмі круговоротів, показав мені май моїх снів, –
я бачив вєсни в ярих хорородах, – при них краса сонця згасала, -
а безчисельні вєсни при своїм возі земля запряжені мала.

Я бачив літа, володарів світа, як клались до пишних, багрових ліжок,
заколосані співами вечерів, музикою ніжних скрипок, –
місячні ночі, пари жіночі і хмільні винниці кохання,
у мрійнім сьйві зірок на небі – смерти солодкі зітхання.

Я бачив зимою в перлинах інею хрустальні садки,
як зеркала, в сонцю веселкою сьли хрусталів білі квітки,
як пальми леду на вікнах тайни, палали на морозі
як космосу ярко освітлені, кожному раді садки при близькій дорозі.

Але і горе я бачив землі, відвічне, – яким раз-у-раз
земля, усміхаючись тужко і гірко, споконвіку говорить до нас,
землю, між сестрами Всесвіту найбагатішу журбою,
на морі острів тиші, що крім гробу не знає спокою.

Як апокаліпси знаки огняні, миг блискавиць в хмарах буття,
морг цезарів рабам – і кров, арен гвоздики, бачив я,
муцини око, гордість землі, тверде життя, померкле в перемогах
і око жінки, роскіш землі, що тужить і вгадує біль на дорогах.

Та всеньку славу сонних мрій і всі прекрасні ночі зоряні
забув – як руки братів я побачив, зівялі – змучені,
криваві, гнівом запеклі і море посміхів повне –
і перелякані весла, як руки чіплялись за переповнені човни.

Дзенкіт місячних залізних оков перервав мені сон,
в ніх жаль, зойки горя лунали, які терпить мільон, –
мільони сердець, що чужі собі і далекі, як зорі –
а вмирають од туги до себе в холоднім, темнім борі.

Тоді я під вечір, як дивний чужинець, сідав на порозі братів
і серед тихого плескіту хвиль, зір на блакиті шуму вітрів –
о праці землі, о світі любови, якої ніхто ще не змірив,
щасний їх успіхам кожним щасливий я співав їм – і вірив²⁰.

¹⁹ Оpubліковано в “Життя і мистецтво”. 1920. № 6/8. С. 173.

²⁰ Переклад зі збірки О.Бжезіни “Ruce”. Praha. 1916 (прим. перекладача). Оpubліковано: “Життя і мистецтво”. 1920. №6/8 С. 172–173. Публікується за рукописом у зб. “Ex Libris”.

Отокар Бжезіна

Свят-вечір
(Віглії)

I

Ми ждем, як твої чаги,
на небезпечних місцях;
перед нами сяйво твоєї ночі святої,
за нами царство сплячих.

Важко кине віддих братів на наші лица,
що розгорілись од тисячі сонць,
які у глибокім сні
промінюють палко,
для нас вже невидимі.

I дивні рухи безлічі їх рук
омлілих од сонних примар
та даремно шукають себе серед ночі –
і невиразні слова, шепоти снів,
що конають од поцілунків тіний,
єднають наші душі
в одно, нове русло.

Зірка за зіркою гине,
світ за світом,
мертві хвилини
годинника віків.
Брати, що проснулись,
сидять коло нас
ще бліді від тайни сну
на свят-вечір.
А проте, як часто ми немічні
дивились зависно на сплячих!

Вогонь поглядів спалих
як ми їх в безсиллю примкнули.
всі сяйва, світла усі,
що відходячі нам передали їх
погасли в наших світицях,
та ми ще все на сторбжі.

Тільки фосфоризуючі філі моря – синя полумінь
над скарбами, що криє їх глибінь землі,
ще блимають в закопах ночий, -
світиці гірників,
робітників-тіний,
що зійшли тут із Світлих вершин.

I в далі прочуття нашого ранку!
сяють прийдешніх діл символи мовчазні...

II

Слухайте! Промінів пісня,
музика галюцінацій,
невидимих дзвонів гомін
знесиленим чатам
гуде і кане нам на душі
крізь глибину землі!
Половина земної кулі відхилена від нас
там купається в сонцю
майбутнього ранку!
Розмаєні садки полудневих островів
там плавають посеред моря!
Незнані птиці хмарами блисків і співів
там злетіли в пальмові гаї!
Від світла, як од сили вина золотого,
похилились головки квіток,
щоб чудові пахочі слати зпід трав!
Крила метеликів згоріли
від поспіху в леті!
А тут, між нами – ніч, відчинена часови
I погляди очей, що дивляться на ніч,
I біль, що не дає їх навіть в сні примкнути
I задурити згасу уст
Цілунком тіний...

З хвилини важко родиться хвилинка
як із безодні безодня,
яку в підземеллю
вапнякових гір
склеплюють століття:
затрачена річка, від світла покинута в пільму,
там бється, розбита на піну, в безліч печерах,
шукає і кличе свого палкого коханця:
сонце!
Цілий світ стогонів-гуків
як ляк спадаючих склепінь
гремить у відгуках її ридання
даремно:
сонце сховалось, сховалось холодне
в борі стаяктитів...

III

<p>Гей, сило вічного слова! Визвольнице, що м'роки солодко розвіваєш у сьайві світла! Навчи нас нової молитви в нашім терпінню над снами-мріями братів! Щоби тривоги смерти і крові всипляла, тривоги кохання і росту зміцняла, володарка нивидних істот, - щоб при лігвах братів заклинала вампірів сну! А як переміниш в одну єдину пожежу</p>	<p>всі погляди наших очий, – смагай твоїми бурунами лискучий їх хаос; розвій їх на всі чотири містичні бігуни і в глибинах ночі кажи їм один від одного на сотню миль палати немов на темнім небі громади зврок, – прикажи їм, узгідненим однодушністю твоїх законів, безодню весесвіту твою прошибати з заппадливністю світла, згасати і знову палати, кружляти, летіти, тягтись – згідно з твоєю волею святою на віки!²¹</p>
--	---

Отокар Бжезіна

Час

Липи, що садили для друзів,
 в німому захваті ставлені немов на твою славу храми,
 руки, що чаром життя тремтіли в праці і тузі,
 на шляху мільйонів давно вже на порох столочені людьми:
 зорі, які ми в коханні і тузі найкраще назвали,
 сяють сьогодні инакшим ритмом і світлом, ніж знаємо їх ми.

Одчинились у твоїх тайнощах свіжі блакити-коханки,
 сонце днів твоїх стілиться тінню з иньшого боку до піль,
 і вже як норці з моря твого на віків дорогах новії виринули ранки,
 на иньших луках пахнуть сьогодні:
 ситник і марунка, кминок, квіт полинових зіль, –
 містична осінь в промінів часу чашу вливая смуток і тугу,
 найважкі із усіх похміль.

А ми все ждем як [...] поборно і згідно:
 бачимо тисяч земель які виринають з огнистої купелі пар
 сонця, що як палкі коханці в тузі за ними палають і бліднуть,
 і як із сердець їх зболілих пливе кривавий, заголомшуючий вар, –

Омлілі, від віків чекаємо на твій таємний усміх,
 на білі блиски, лелії блакиту, якими пишась твоя вічна яр.

Обіч нас блимнув твій знак: гей, військо нашого роду,
 як би-ось по перемозі у сьайві заходу огнів
 небо все в золоті й крові, як відблиск зрілого плоду,
 що ріс далеко в самітній гарячці від віків
 на досвітній стежці, як згублене княжень ожерелля,
 магічний блиск роси слезами ночий геть замиготів.
 Земля, вже визволена, згасла... Ми бачимо в безсмертя нашого відчаю
 з містичних берегів як далі прудко пливе твоя слава, на все те глуха,

²¹ Публікується за рукописом у збірці "Ex Libris".

як в чорні луки мостів, що гнуться над вічністю без краю
пливуть уже кращі світи зі знаками барвистих огнів як дуга:
але-ж як зерна піску в пересипнім годиннику – зорі,
знову та знову ворухить їх волі твоєї мовчання, їх доля й вага.

Оголошені слави твоєї безсмертям ми чекаємо тихо і тужно
на усміх помирнення твого, на вже останній день,
на прохолоду розпалених мрій, щоб ти облегів у сядві потужно,
на загин звязків містичних, на пущення кари зі жмень, –
а наші слези, відвічні дощі, падуть в серця живії,
тая горять огнями гучно любовою лунають в риданнях пісень²².

Ярослав Врхліцки

Згадка

Буває згадка вічно свіжа, близька...

Раз, тямлю, ще в батьків, ми з галасом вернулись
звичайно діти, – з любові мандрівки,
аж сіни й кухня гаміром лунали!
а що була це осінь, мрачно й вогко,
дбайлива мати приказали зараз стягнути одяг, чобітки й панчішки.

Я не хотів, та ноги ціпеніли.

Прийшла прислуга, – бачу як сьогодні – :
немолода, здорова і висока,
місцями на лиці сліди по віспі, –
великі, круглі ясні, добрі очі...

Без балачок та сміючись солодко
стягнула з мене чобітки й панчішки,
й нарешті – хоч пручаюсь, – мої ноги
(ще нині чую як задеревіли)
кладає між свої теплі і дозрілі груди
геть під сорочку й кровю свого тіла
полошить з моїх стіп мороз. – Не знаю,
що почув тоді, та втих та був як в семім небі.

Що марилося її? Не знаю, але очі
її палали найсолодшим щастям
і чар його в моїй душі не згасне.

Буває згадка вічно свіжа, близька...²³

²² Публікується за рукописом у збірці "Ex Libris".

²³ Опубліковано: "Український вістник". 1921. №79. Публікується за рукописом у збірці "Ex Libris".

Ярослав Врхліцки

*Анурадгапура*²⁴

*...c'est le monde confus de débris
et des ruines...centarines gisent
les divinités brisées, les éléphants
de granit, les autels, les chimères,
attestant l'effroyable hécatombe des
symboles...*

Pierre Doti, l'Inde.

У кожного є Анурадгапура.
Без ладу все лежить там: дурощі і мрії,
юнацькі ігри, сни, святі постанови,
присяги зражені і дикий задур,
тіністі ляви захвату святого
і легконогі, майже нагі, Німфи.
Там пнуться блющі забуття високо,
обмотують чарівно всю ту розмаїтість
сплітають все, що в глибині без світла
давно зівяле скупчилось безладно
в принадних позах велитнів, атлетів.
Так все там довго мріє – і чекає –
літами, друже, аж тебе діждеться...
Не скорше, то в твою останню днину.
Тоді залле тебе, що сам не будеш знати,
чи не ось-тут життя... Та вже надходить Ніч...²⁵

Я.С.Махар²⁶

Потягом через Галичину

I

Село

Як гурт оскубаних кволіх курок
гірко побитих бідюю,
сіло тут натовпом безліч хаток
в фаталістичним спокою.

З мерви і глини поліплені,
в чубах зігнілі дві дошки,
дірами стіни просвітлені,
кожна похилена трошки.

І тільки золоті соняшники,
пишні квіти цих селищ,
дивляться в сонце напередки...
роspачі усміх – їх велич!

При плоті зваленим вихудлий пес
гавкає тужно на поле...
щоби хоч декуди від цей ішез!
горе безмовне – і голе.

²⁴ Місто у Шрі-Ланці, де росте священне для буддистів дерево "Бо" (прим. публікаторів).

²⁵ Оpubліковано: "Український вістник". 1921. №79. Публікується за рукописом у збірці "Ex Libris".

²⁶ Тут і у перекладі вірша "Як жити?" О.Луцький помилково подав ініціали чеського поета як Я.С.Махар замість Й.С.Махар.

II
На полях

Бузьків громадами бачив я
скрізь поміж людом на полі,
вешталась разом ці і ті
приязно, без сваволі.

Бачив я працю мужика, -
німо ридаюче горе:
жінка і матір тягнуть плуг,
на межах діти, він оре.

Про що читав колись, тут нараз
сам я угледів із жахом.
як і зародить, плід сійби –
теж піде чортовим шляхом!

Бо навіть хата, зліпок дір,
теж не його; от живеться,
але в цілісенькім життю
тільки душа його бється.

Богом забутий, раб землі,
лан чужий оре покірно,
бузькі лабаті – лиш вони
при нім осталися вірно²⁷.

Я.С. Махар

Як жити?

Як жити? Поховати мрії,
думки, всі почуття святії,
гірку погорду, глум та сміх –
і бурі, що їх не заглушу –
і рани, що кровавлять душу,
де брудом ткнеться палець їх?

Я не чудака! Пече погода,
вдягаюсь як накаже мода,
на зиму в мене є кожух,
зажурений ніде не пхаюсь
і чемно, низько всім кланяюсь,
зійдуться друзі – я не друг?

Хвалю між ними долю ласу,
все радо кину в чарку квасу
(на чеж гурток товаришів!)
держусь у гарнім, добрім тоні,
каджу льяольности й мамоні,
співать? – і мій лунає спів.

Я навіть серед друзів шуму
дивлюся в лица їх без глуму
як сміхом мое серце рвуть.

що всі хвалять, – я похваляю.
це так, комедію їм граю,
за теж я друг їх, будь-що-будь!

Гей, брате, як инакше жити?
у кожного лице закрите,
як тисячі у скупаря!
(грай, гробе білений, до ладу
грай свою фарсу для прикладу,
принадна маска – міць твоя!)

За це тебе прославлять люде!
у мудрих книгах жити буде
по тобі память “з рода в род”!
пірнеш у фразах-скоролетах,
у найпишніших епітетах:
“Оце людина, патріот!”

Засне Тартіфа звичка в тобі
як всіх покинеш у жалобі.
Підеш на той світ як вівця...
А там – одуриш божі варті,
найдуться в небі свіжі жарти,
діграєш роллю до кінця...²⁸

Публікація підготовлена
В.Моторним, А.Моторним, О.Медовниковим

²⁷ В оригіналі заголовки окремих віршів відсутні. Публікується за рукописом у збірці “Ex Libris”.

²⁸ Опубліковано: “Український вістник”. 1921 №71. Публікується за рукописом у збірці “Ex Libris”